

Araştırma Makalesi/ Research Article

Türkiye’de Öz Bakım Gücü ve Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki: Bir Meta Analiz Çalışması

The Relationship Between Self-Care Ability and Quality of Life in Türkiye: A Meta-Analysis Study

Cuma Fidan ¹¹Muş Alparslan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü, Muş, TÜRKİYE

Geliş tarihi/ Date of receipt: 07/08/2023

Kabul tarihi/ Date of acceptance: 04/12/2023

© Ordu University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Turkey, Published online: 04/06/2024

ÖZ

Amaç: Literatürde yapılan nicel çalışmalarda ve meta analiz araştırmalarında öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki tartışılan bir konudur. Bu nedenle çalışmada, öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırma, meta analiz yöntemi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Literatürde öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmalara; “öz bakım gücü/self-care ability, yaşam kalitesi/quality of life” anahtar kelimeleri kullanılarak 1 Şubat–28 Temmuz 2023 tarihleri arasında YÖK Tez Merkezi, Google Scholar, DergiPark ve TUBİTAK ULAKBİM veri tabanları aracılığıyla ulaşılmıştır. Bu çerçevede Türkçe ve/veya İngilizce yayın dilinde, tam metne ulaşılabilen, nicel araştırma yöntemi kapsamında Türkiye’de gerçekleştirilen ve öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Araştırma kapsamında ulaşılan 11.617 çalışmadan 20’si çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Dahil edilen çalışmalar; 2006-2023 yılları arasında, makale, tez, bildiri, kitap bölümü ve TUBİTAK projesi yayın türünde, tanımlayıcı ve kesitsel çalışma ve randomize kontrol yöntem türlerinde gerçekleştirilmiş olup toplam 3.393 birey üzerinde öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Etki büyüklüğünün hesaplanmasında korelasyon etki büyüklüğü, ortak etki büyüklüğünün hesaplanmasında ise rastgele etki modeli kullanılmıştır. Egger regresyon testine göre ise yayın yanlılığı saptanmamıştır.

Bulgular: Meta analiz sonuçları, öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında orta düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğunu göstermiştir.

Sonuç: Çalışmada ulaşılan bu sonuç, öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin araştırılmasına yönelik daha fazla çalışmaların yapılmasına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Meta analiz, öz bakım gücü, yaşam kalitesi

ABSTRACT

Objective: Within the realm of quantitative and meta-analytical investigations in the literature, the relationship between self-care ability and quality of life remains a subject of contention. Therefore, this meta-analysis investigated the relationship between self-care ability and quality of life.

Methods: YÖK Thesis Center, Google Scholar, DergiPark, and TUBİTAK ULAKBİM databases were screened using the keywords “öz bakım gücü/self-care ability” and “yaşam kalitesi/quality of life” between February 1 and July 28, 2023. The inclusion criteria were (1) being written in Turkish and/or English, (2) having full-text access, (3) employing a quantitative research design, (4) having been conducted in Türkiye, and (6) addressing the relationship between self-care ability and quality of life. The literature review yielded 11.617 studies. The sample consisted of 20 studies, which were articles, theses, a conference paper, a book chapter, and a TUBİTAK project conducted between 2006 and 2023. The studies in the sample adopted descriptive and cross-sectional or randomized controlled research designs to address the relationship between self-care ability and quality of life. All the studies in the sample recruited a total of 3.393 participants. The correlation effect size was used to calculate the effect size, while the random effect model was used to calculate the joint effect size. The Egger regression test showed no publication bias.

Results: The results indicated a moderate positive relationship between self-care ability and quality of life.

Conclusion: The results suggest that more research is warranted to understand better the relationship between self-care ability and quality of life.

Keywords: Meta-analysis, quality of life, self-care ability

ORCID IDs of the authors: CF: 0000-0002-8581-5940

Sorumlu yazar/Corresponding author: Cuma Fidan

Muş Alparslan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü, Muş, TÜRKİYE

e-posta/e-mail: cmfdn91@gmail.com

Atıf/Citation: Fidan C. (2024). Türkiye’de öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki: Bir meta analiz çalışması. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 7(2), 378-386. DOI:10.38108/ouhcd.1339082

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Öz bakım gücü, hastaların sağlıkla ilgili davranışlarını, sağlık durumlarını veya her ikisini iyileştirmeyi ifade eder (Tu ve ark., 2015). Öz bakım gücü hastaların; semptomlarını yönetme, düzenli ilaç kullanımı, fiziksel engelliliği izleme, fiziksel aktiviteye katılma, sağlıklı beslenme ve psikolojik taleplerine uyum sağlama becerilerine ve yeteneklerine sahip olunmasına odaklanır (Wills ve Probst, 2022). Bu nedenle öz bakım gücü, hastaların davranış değişikliklerini sağlamada, hastalık ve semptomları hakkında bilgi edinmelerine ve dolayısıyla hastalıkların yönetilmesinde yardımcı olmada kritik bir öneme sahiptir (Wang ve ark., 2019).

Yüksek öz bakım gücüne sahip hastalar; hastalıkların semptomlarını erken tanıyabilir, tedavi önerilerine daha fazla bağlılık gösterebilir ve sağlıklı bir yaşam tarzını benimseyebilirler (alkol ve tütün ürünlerini kullanmama ve/veya bırakma, kilo verme, fiziksel aktiviteye katılma ve sağlıklı beslenme) (Zhang ve ark., 2023). Bu durum, hastaların olumlu öz bakım davranışları sergilemesi ile mümkün olabilir.

Düşük öz bakım gücüne sahip hastalar tedavi önerilerine uymama, sağlıksız yaşam tarzını benimseme, sağlık hizmetlerini daha fazla kullanma gibi davranışları sergileyerek hastalıkların yönetilememesine ve sağlık harcamalarının artmasına neden olabilirler (Xu ve ark., 2019). Bu olumsuz öz bakım davranışları, düşük öz bakım gücüne sahip hastaların psikolojik ve fiziksel refahlarının ve yaşam kalitelerinin olumsuz etkilenmesine neden olur (Lee ve ark., 2016). Diğer yandan yüksek öz bakım gücüne sahip hastaların olumlu öz bakım davranışları ise hastaların yaşam kaliteleri düzeylerini pozitif yönde artırır (Aminuddin ve ark., 2021).

Yaşamın hem olumlu hem de olumsuz yönlerinin öznel değerlendirmelerini içeren yaşam kalitesi; ruh hali algılarını, algılanan sağlık risklerini ve fonksiyonel durum dâhil olmak üzere hem fiziksel hem de zihinsel sağlık parametrelerini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesini kapsar (Davidson ve ark., 2022). Bununla birlikte yaşam kalitesi; hastalıkların yönetiminde ve tedavilerin etkinliğinin değerlendirilmesinde klinik sonuç göstergesi olarak kullanılmaktadır (Cochran ve Conn, 2008).

Öz bakım gücü, hastaların hastalık durumları ve hastalık seyri boyunca mümkün olan en iyi yaşam kalitesine sahip olmalarını desteklemek için hekimler, hemşireler ve diğer yardımcı sağlık personeli tarafından hastalığı en uygun kaynaklarla

yönetmelerini sağlayan uygun maliyetli bir strateji olarak görülmektedir (Tu ve ark., 2015). Hem öz bakım gücünün hem de yaşam kalitesinin temelinde; hastaların sağlıklarının sosyal, duygusal ve fiziksel yönlerini geliştiren davranışsal değişikliklerin teşvik edilmesi yer almaktadır (Cannon ve ark., 2016).

Literatürde öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran meta analiz çalışmalarında (Aminuddin ve ark., 2021; Babineau-Therriena ve ark., 2020; Cannon ve ark., 2016; Cochran ve Conn, 2008; Davidson ve ark., 2022; Hodkinson ve ark., 2020; Newham ve ark., 2017; Wang ve ark., 2019; Wong ve ark., 2022; Zhang ve ark., 2023), yüksek öz bakım gücüne ve yaşam kalitesine sahip hastalarda, olumlu öz bakım davranışlarının daha fazla görüldüğü, tedaviye bağlılığın ve fiziksel aktiviteye katılımın daha fazla olduğu, tedavi sonuçlarının daha iyi olduğu, sağlık kurumlarına başvuruların azaldığı ve depresyon seviyelerinin azaldığı görülmüştür. Diğer yandan, hastalıkların yönetilmesinde, tedavilerin etkinliğinin sağlanmasında, hastane kalış günlerinin azaltılmasında ve sağlık maliyetlerinin minimize edilmesinde hastaların öz bakım gücü ve yaşam kalitesi düzeylerinin iyileştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Babineau-Therriena ve ark., 2020).

Randomize kontrol yöntemi kapsamında gerçekleştirilen çalışmaların araştırma kapsamına dâhil edildiği bir meta analiz çalışmasında (Wang ve ark., 2019) hastaların yaşam kalitelerinin iyileştirilmesinde öz bakım gücünün etkili olduğu, bir sistematik değerlendirme çalışmasında (Davidson ve ark., 2022) ise hastaların öz bakım gücünü iyileştirmeye yönelik hasta eğitiminin yaşam kalitesi düzeyini pozitif yönde arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, düşük öz bakım gücüne sahip hastaların öz bakım gücü ve yaşam kalitesi düzeylerinin iyileştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Ulusal literatürde yapılan nicel çalışmalarda öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında; pozitif bir ilişkinin olduğu (Ağca, 2021; Akbolat ve ark., 2022; Alemdar, 2015; Alemdar ve Pakyüz, 2015; Altıparmak, 2006; Bal, 2022; Duruk, 2021; Gün ve Altay, 2020; Işkın, 2021; Kaşıkçı, 2017; Koç, 2021; Kurban, 2017; Kurban ve Metin Akten, 2018; Özkahraman ve ark., 2018; Tok Yıldız, 2018; Yaşar ve Üstündağ, 2021; Yıldız, 2016), negatif bir ilişkinin olduğu (Erzurumlu, 2018) ve anlamlı bir ilişkinin olmadığı (Esim Dudak, 2023; Nur Durmaz, 2022) sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, ulusal literatürde yapılan bu çalışmalarda öz bakım gücü

ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiye yönelik birbirinden farklı sonuçların olduğunu göstermektedir. Bu nedenle çalışmada, öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin meta analiz yöntemiyle araştırılması amaçlanmıştır.

Ulusal literatürde öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran herhangi bir meta analiz çalışmasına rastlanılmamış olup uluslararası literatürde ise öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran meta analiz çalışmalarına ulaşılmıştır. Uluslararası literatürde öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran meta analiz çalışmalarında; öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında pozitif bir ilişkinin olduğu (Aminuddin ve ark., 2021; Cochran ve Conn, 2008; Davidson ve ark., 2022; Hodkinson ve ark., 2020; Wang ve ark., 2019), öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında negatif bir ilişkinin olduğu (Cannon ve ark., 2016; Newham ve ark., 2017) ve öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı (Cunningham ve ark., 2018; Xu ve ark., 2019) sonuçlarına ulaşılmıştır. Meta analiz çalışmalarında elde edilen bu sonuçlar ise çoğunlukla diyabet hastalarında olmak üzere kronik obstrüktif akciğer, astım, epilepsi ve kanser hastalarında öz bakım gücü ve yaşam kalitesi düzeyleri arasındaki ilişki araştırılmış olup birbirinden farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu meta analiz çalışmasında ise, uluslararası literatürde yapılan meta analiz çalışmalarından farklı olarak, ulusal literatürde hastalık türü ayrımı yapılmadan tüm hastalık türlerinde öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin araştırılması hedeflenmiştir. Bununla birlikte, bu meta analiz çalışmasının Türkiye’de öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiye yönelik literatüre kanıt dayalı bilgiler sunacağı düşünülmektedir. Bu bilgilerden hareketle aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

H₁: Öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yöntem

Çalışma, öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran meta analiz yöntemi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Meta analiz yöntemi, araştırma konusu ile ilgili birbirinden farklı sonuçların olduğu durumlarda literatüre kanıt

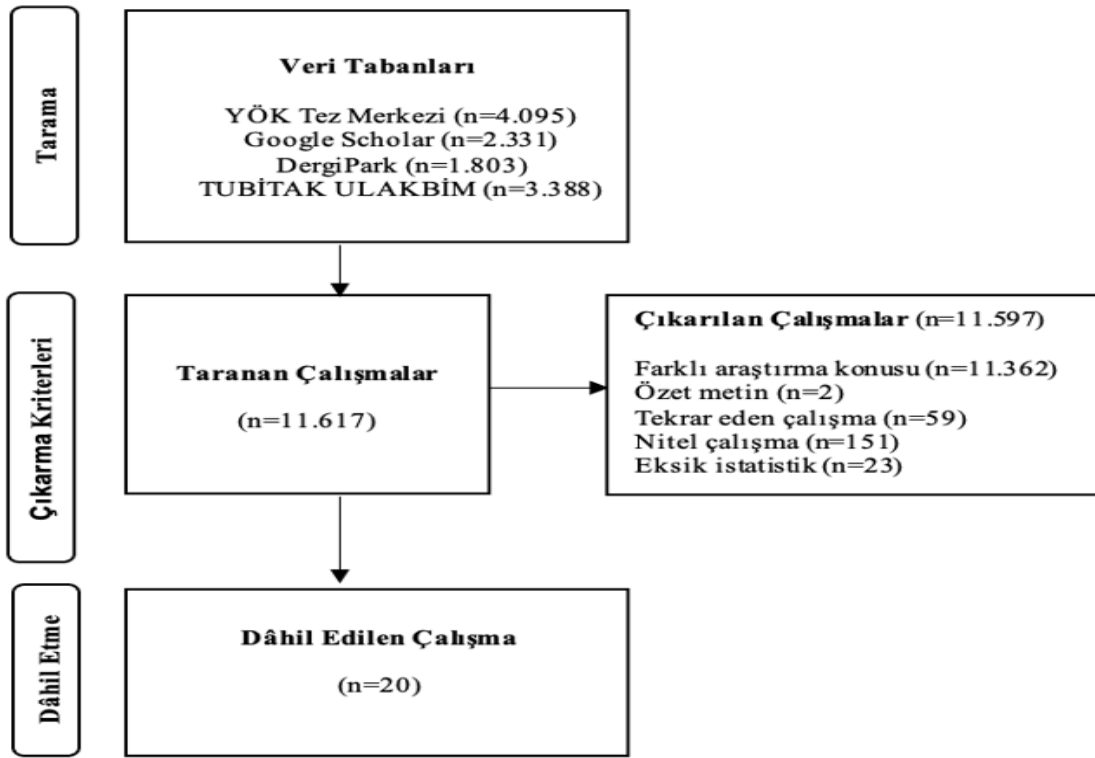
dayalı sonuçlar ortaya konulmak istendiği durumlarda kullanılır (Siddaway ve ark., 2019).

Ekleme ve Çıkarma Kriterleri

Literatürde öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmalara; “öz bakım gücü/self-care ability, yaşam kalitesi/quality of life” anahtar kelimeleri kullanılarak 1 Şubat–28 Temmuz 2023 tarihleri arasında YÖK Tez Merkezi, Google Scholar, DergiPark ve TUBİTAK ULAKBİM veri tabanları aracılığıyla ulaşılmıştır. Çalışmada “Türkçe ve/veya İngilizce yayın dilinde, tam metne ulaşılabilen, nicel araştırma yöntemi kapsamında Türkiye’de gerçekleştirilen ve öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar” olarak belirlenen kriterleri sağlayan çalışmalar araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Bu kriterleri sağlamayan çalışmalar araştırma kapsamına dâhil edilmemiştir. Bu süreç PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta Analysis) akış diyagramı kullanılarak Şekil 1’de gösterilmiştir (Page ve ark., 2021).

Araştırma kapsamında ulaşılan 11.617 çalışmadan 20’si çalışma kapsamına dâhil edilmiştir (Şekil 1). Dâhil edilen çalışmalardan yayın türü, yayın yılı, yayın dili, yöntem türü, hastalık türü, hasta sayısı ve öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon istatistik verisi bilgileri elde edilmiştir. Verilerin doğruluğunu sağlamak amacıyla elde edilen bu bilgilerin kontrolü araştırmacı tarafından tekrar yapılmıştır.

Türkiye’de konu ile ilgili ulaşılan ilk çalışmanın 2006 yılında son yapılan çalışmanın ise 2023 yılında yapılması nedeni ile çalışmaların 2006-2023 yılları arasında kapsadığı, çalışmaların makale (n=5), tez (1 tıpta uzmanlık tezi, 9 yüksek lisans tezi ve 2 doktora tezi olmak üzere toplam 12 tez çalışması), bildiri (n=1), kitap bölümü (n=1) ve TUBİTAK projesi (n=1) yayın türünde, Türkçe (n=19) ve İngilizce (n=1) yayın dilinde, tanımlayıcı ve kesitsel çalışma (n=17) ve randomize kontrol (n=3) yöntem türlerinde gerçekleştirildiği ve toplam 3.393 birey üzerinde öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin araştırıldığı tespit edilmiştir. Araştırmanın örnekleme dâhil edilen bu bireyler; inme, koroner arter, kalp yetersizliği, diyabet, stoma, kronik böbrek yetmezliği, kronik venöz, kanser, kronik hastalardan ve gebe kadınlardan oluşmaktadır.

Şekil 1. Akış diyagramı

İstatistiksel Analiz

Verilerin analizinde Comprehensive Meta Analysis Versiyon 4 programı kullanılmıştır. Etki büyüklüğünün hesaplanmasında, öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemek için, korelasyon etki büyüklüğü kullanılmıştır (Bowman, 2012). Yapılan meta analizde; heterojenitenin

istatistiksel olarak anlamlı ($Q=556.30$; $sd=19$; $p<0.001$), yüksek heterojenitenin ($I^2>0.75$) ve çalışmalar arası varyansın olması ($\tau^2>0.40$) nedeniyle ortak etki büyüklüğünün hesaplanmasında rastgele etki modeli kullanılmıştır (Tablo 1) (Michael ve ark., 2019).

Tablo 1. Meta analiz sonuçları

k	M	% 95 GA	Z	p	Q	sd	p	I ²	τ^2	
20	0.35	0.18	0.50	3.85	0.000	556.30	19	0.000	96.58	0.17

k: Çalışma sayısı, M: Rastgele etki modeli, GA: Güven aralığı, z: Standart normal dağılım, Q: Cochran heterojenlik testi, sd: Serbestlik derecesi, I²: Heterojenlik miktarı, τ^2 : Çalışmalar arası varyans.

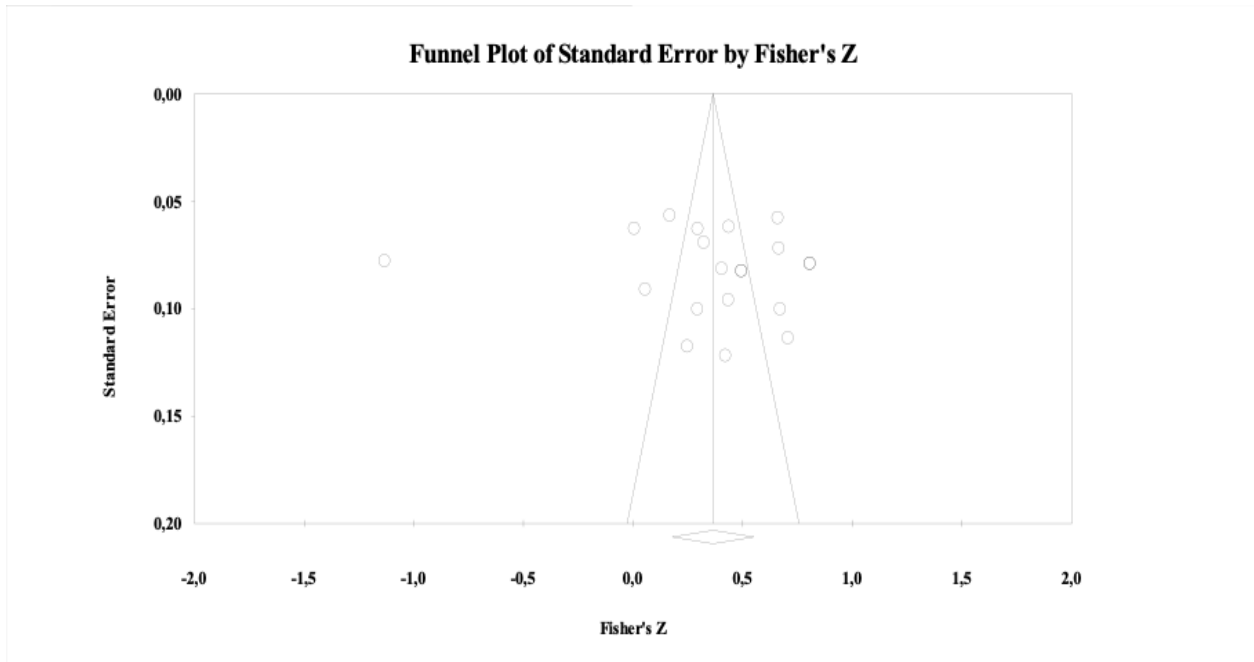
* $p<0.001$

Yayın Yanlılığı

Yayın yanlılığına yönelik huni grafiği Şekil 2'de gösterilmiştir. Çalışmada, huni grafiğinin asimetrik bir görünüme sahip olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 2). Egger regresyon testi ise yayın yanlılığının olmadığını göstermiştir ($t=0.33$; $p=0.37$).

Kalite Değerlendirmesi

Tanımlayıcı ve kesitsel ve randomize kontrol çalışmalarının kalite değerlendirilmesinde Agency for Healthcare Research and Quality (AHRQ) yöntemi kullanılmıştır (AHRQ, 2023). AHRQ yöntemi; evet (1 puan), hayır veya belirsiz (0 puan) olarak derecelendirilen 11 sorudan oluşur ve 0-11 puan aralığında yer alır.

Şekil 2. Huni grafiği

AHRQ yönteminde 0-3 puan düşük kaliteyi, 4-7 puan orta kaliteyi ve 8-11 puan yüksek kaliteyi gösterir (Zheng ve ark., 2018). Çalışmada yapılan kalite değerlendirmesi sonucunda 1 çalışma düşük düzey kalitede (Özkaraman ve ark., 2018), 16 çalışma orta düzey kalitede (Ağca, 2021; Akbolat ve ark., 2022; Alemdar ve Pakyüz, 2015; Alemdar, 2015; Altıparmak, 2006; Duruk, 2021; Erzurumlu, 2018; Esim Dudak, 2023; Gün ve Altay, 2020; Işkın, 2021; Koç, 2021; Kurban ve Metin Akten, 2018; Kurban, 2017; Nur Durmaz, 2022; Yaşar ve Üstündağ, 2021; Yıldız, 2016) ve 3 çalışmada ise yüksek düzey kalitede (Bal, 2022; Kaşıkçı, 2017; Tok Yıldız, 2018) sınıflanmıştır.

Sınırlılıklar

Araştırmaya dâhil edilen çalışmalara ulusal veri tabanları aracılığıyla ulaşılmış olup uluslararası veri tabanları aracılığıyla tarama yapılmamıştır. Dahil edilen çalışmalar ise Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmalardan oluşmaktadır. Çalışma, araştırma kapsamına dâhil edilen öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalardan elde edilen veriler ile sınırlıdır. Öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi etkileyebilecek faktörlerin analiz edilmemesi çalışmanın bir diğer sınırlılığını oluşturmaktadır.

Bulgular

Öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların etki büyüklükleri Şekil

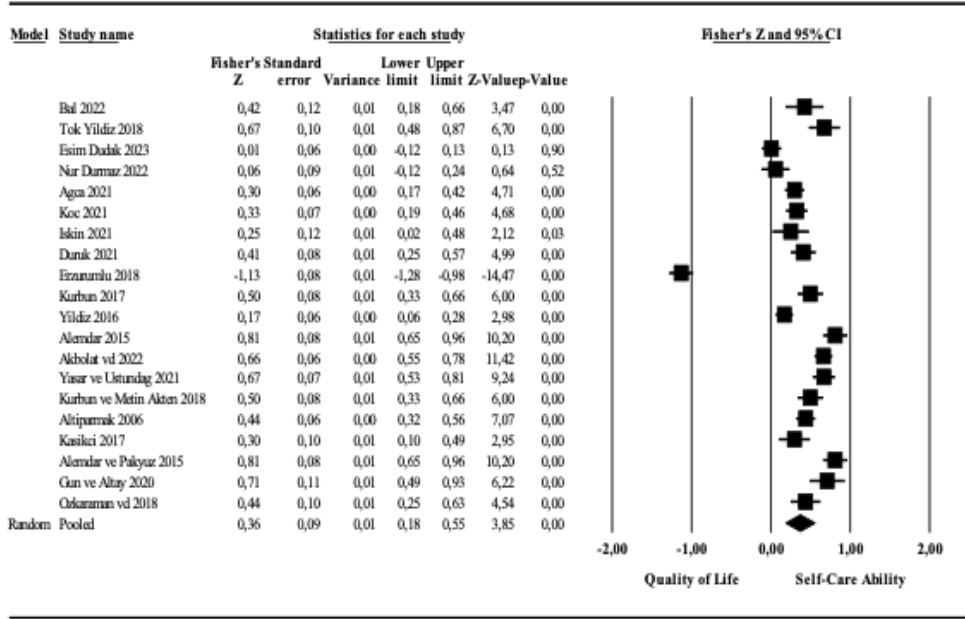
3’te yer alan orman grafiğinde gösterilmiştir. Orman grafiği; 17 çalışmada öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu ($p<0.05$), 1 çalışmada öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında negatif bir ilişkinin olduğunu ($p<0.05$) ve 2 çalışmada ise öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığını ($p>0.05$) göstermektedir (Şekil 3).

Öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi gösteren meta analiz sonuçları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Meta analiz sonuçları, öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında istatistiksel olarak orta düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğunu göstermektedir ($M=0.35$; %95 GA=0.18-0.50; $p<0.001$) (H_1 hipotezi kabul) (Tablo 1).

Tartışma

Öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran bu meta analiz çalışmasına 20 çalışma (Ağca, 2021; Akbolat ve ark., 2022; Alemdar ve Pakyüz, 2015; Alemdar, 2015; Altıparmak, 2006; Bal, 2022; Duruk, 2021; Erzurumlu, 2018; Esim Dudak, 2023; Gün ve Altay, 2020; Işkın, 2021; Kaşıkçı, 2017; Koç, 2021; Kurban ve Metin Akten, 2018; Kurban, 2017; Nur Durmaz, 2022; Özkahraman ve ark., 2018; Tok Yıldız, 2018; Yaşar ve Üstündağ, 2021; Yıldız, 2016) dâhil edilmiştir.

Şekil 3. Orman grafiği

Araştırma kapsamına dâhil edilen bu çalışmaların; 2006-2023 yılları arasında, makale, tez, bildiri, kitap bölümü ve TÜBİTAK projesi yayın türlerinde, Türkçe ve İngilizce yayın dilinde, tanımlayıcı ve kesitsel çalışma ve randomize kontrol yöntem türlerinde gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte çalışmada; inme, koroner arter, kalp yetersizliği, diyabet, stoma, kronik böbrek yetmezliği, kronik venöz, kanser, kronik hastalarda ve gebe kadınlarda öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişki araştırılmıştır. Literatürde yapılan meta analiz çalışmalarında (Aminuddin ve ark., 2021; Cannon ve ark., 2016; Cochran ve Conn, 2008; Cunningham ve ark., 2018; Davidson ve ark., 2022; Hodkinson ve ark., 2020; Newham ve ark., 2017; Wang ve ark., 2019; Xu ve ark., 2019) ise araştırma kapsamına randomize kontrol ve/veya tanımlayıcı ve kesitsel yöntem türlerindeki nicel araştırmalar dâhil edilmiş ve çoğunlukla diyabet hastalarında olmak üzere kronik obstrüktif akciğer hastalığı, astım, epilepsi ve kanser hastalarında öz bakım gücü ve yaşam kalitesi düzeyleri arasındaki ilişki araştırılmıştır.

Ulusal literatürde yapılan nicel çalışmalarda öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında; pozitif bir ilişkinin olduğu (Ağca, 2021; Akbolat ve ark., 2022; Alemdar, 2015; Alemdar ve Pakyüz, 2015; Altıparmak, 2006; Bal, 2022; Duruk, 2021; Gün ve Altay, 2020; Işkın, 2021; Kaşıkçı, 2017; Koç, 2021; Kurbun, 2017; Kurbun ve Metin Akten, 2018;

Özkahraman ve ark., 2018; Tok Yıldız, 2018; Yaşar ve Üstündağ, 2021; Yıldız, 2016), negatif bir ilişkinin olduğu (Erzurumlu, 2018) ve anlamlı bir ilişkinin olmadığı (Esim Dudak, 2023; Nur Durmaz, 2022) sonucuna ulaşılmıştır. Ulusal literatürde öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran herhangi bir meta analiz çalışmasına rastlanılmamış olup uluslararası literatürde ise öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran meta analiz çalışmalarına ulaşılmıştır. Literatürde yapılan meta analiz çalışmalarında öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında; pozitif bir ilişkinin olduğu (Aminuddin ve ark., 2021; Cochran ve Conn, 2008; Davidson ve ark., 2022; Hodkinson ve ark., 2020; Wang ve ark., 2019), negatif bir ilişkinin olduğu (Cannon ve ark., 2016; Newham ve ark., 2017) ve anlamlı bir ilişkinin olmadığı (Cunningham ve ark., 2018; Xu ve ark., 2019) sonucuna ulaşılmıştır. Bu meta analiz çalışmada ise öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında orta düzey pozitif bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada ulaşılan bu sonuç ile uluslararası literatürde yapılan bazı meta analiz çalışmalarında (Aminuddin ve ark., 2021; Cochran ve Conn, 2008; Davidson ve ark., 2022; Hodkinson ve ark., 2020; Wang ve ark., 2019) elde edilen sonuçlar birbirini destekler niteliktedir. Ulusal literatürde yapılan nicel çalışmalarda ve uluslararası literatürde yapılan meta analiz çalışmalarında ise birbirinden farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu durum,

çalışma sonuçlarının araştırma kapsamına dâhil edilen hastaların; sosyo-demografik özelliklerinin ve farklı hastalık/semptom/hastalık seyri/hastalık süresi/tedavi yöntemi türlerine göre öz bakım gücü ve yaşam kalitesi düzeylerinin de farklılaşabileceğini göstermektedir.

Uluslararası literatürde yapılan meta analiz çalışmalarında; yayın yanlılığının olmadığı (Aminuddin ve ark., 2021; Cannon ve ark., 2016; Cunningham ve ark., 2018; Davidson ve ark., 2022; Hodkinson ve ark., 2020; Wang ve ark., 2019; Xu ve ark., 2019) sonucuna ulaşılmış olup bazı meta analiz çalışmalarında ise yayın yanlılığı analizlerinin yapılmadığı (Cochran ve Conn, 2008; Newham ve ark., 2017) tespit edilmiştir. Diğer yandan, meta analiz çalışmalarında yayın yanlılığı analizlerinin yapılmaması ve yayın yanlılığının tespit edilmesi, meta analiz sonucunda elde edilen sonuçlar ile ilgili yanlılığa neden olabilir (Alinaghi ve Reed, 2018).

Yapılan bu meta analiz çalışmasında ise öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında istatistiksel olarak orta düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Egger regresyon testi yöntemine göre yayın yanlılığı saptanmamıştır. Bu durum araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini pozitif yönde arttırmıştır (Alinaghi ve Reed, 2018). Bu meta analiz çalışmasında elde edilen sonuçlar ile literatürde yapılan meta analiz çalışmalarında (Aminuddin ve ark., 2021; Cochran ve Conn, 2008; Davidson ve ark., 2022; Hodkinson ve ark., 2020; Wang ve ark., 2019) ulaşılan sonuçlar birbirini destekler niteliktedir. Bu meta analiz çalışmasında ulaşılan sonuç ise öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi gösteren daha fazla kanıtı ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin meta analiz yöntemiyle araştırıldığı bu çalışmada, öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında orta düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğu dolayısıyla öz bakım gücünün yaşam kalitesi üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu meta analiz çalışmasında ve literatürde yapılan meta analiz çalışmalarında örnekleme dâhil edilen araştırmaların yöntem türü incelendiğinde ise randomize kontrol, kohort ve vaka-kontrol yöntem türlerindeki öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların daha fazla yapılmasına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Çalışmada, öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi etkileyebilecek faktörlerin analiz

edilmemesi nedeniyle, araştırmacılara öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi etkileyebilecek faktörlere yönelik meta analiz çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Araştırmanın Etik Yönü/ Ethics Committee

Approval: Çalışmada, literatürde yapılan çalışmalardan elde edilen istatistiksel veriler kullanıldığından dolayı etik kurul onayı alınmamıştır.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

Yazar Katkısı/Author Contributions: Fikir/kavram: CF; Tasarım: CF; Veri toplama ve/veya Veri İşleme: CF; Analiz ve/veya Yorum: CF; Kaynak tarama: CF; Makalenin Yazımı: CF; Eleştirel inceleme: CF.

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması belirtmemişlerdir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Bu çalışma için herhangi bir kurum veya kuruluştan finansal destek alınmamıştır.

Çalışma Literatüre Ne Kattı?

- Öz bakım gücü ve yaşam kalitesi arasında orta düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğu, öz bakım gücünün yaşam kalitesi üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu belirlendi.

Kaynaklar

- Ağca A. (2021). Kalp yetersizliği hastalarının hastalık algısının öz bakım ve yaşam kalitesi üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- AHRQ (2023). Agency for healthcare Research and quality. Effective health care program powered by the evidence-based practice centers. Erişim tarihi: 28 Kasım 2023. <https://www.ahrq.gov/research/publications/pubcomguide/index.html>
- Akbolat M, Buket Doğanıyigit P, Amarat M. (2022). Sağlık okuryazarlığının yaşam kalitesine etkisinde öz bakım gücünün aracı rolü. Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi, 11(1), 69-75. <https://doi.org/10.53424/balikesirsbd.976062>
- Alemdar H, Pakyüz SÇ. (2015). Hemodiyaliz hastalarında öz bakım gücünün yaşam kalitesine etkisinin değerlendirilmesi. Nefroloji Hemşireliği Dergisi, 10(2), 19-30.
- Alemdar H. (2015). Hemodiyaliz hastalarında öz-bakım gücünün yaşam kalitesine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Alinaghi N, Reed WR. (2018). Meta analysis and publication bias: How well does the fat-pet-peese procedure work. Research Synthesis Methods, 9(2), 285–311. <https://doi.org/10.1002/jrsm.1298>
- Altıparmak S. (2006). Gebelerde sosyo-demografik özellikler, öz bakım gücü ve yaşam kalitesi ilişkisi. TAF Preventive Medicine Bulletin, 5(6), 416-423.

- Aminuddin HB, Jiao N, Jiang Y, Hong J, Wang W. (2021). Effectiveness of smartphone-based self-management interventions on self-efficacy, self-care activities, health-related quality of life and clinical outcomes in patients with type 2 diabetes: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Nursing Studies*, 116, 103286. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2019.02.003>
- Babineau-Therrien J, Boulet LP, Gagné M. (2020). Self-management support provided by trained asthma educators result in improved quality of life and asthma control compared to usual care: a systematic review and meta-analysis. *Patient Education and Counseling*, 103(8), 1498-1506. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2020.02.040>
- Bal C. (2022). İnmeli hastalara öz-bakım kuramı'na temellendirilerek verilen tele-hemşirelik eğitiminin yaşam kalitesi ve öz-bakım gücüne etkisi. Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.
- Bowman NA. (2012). Effect sizes and statistical methods for meta-analysis in higher education. *Research in Higher Education*, 53, 375-382. <https://doi.org/10.1007/s11162-011-9232-5>
- Cannon D, Buys N, Sriram KB, Sharma S, Morris N, Sun J. (2016). The effects of chronic obstructive pulmonary disease self-management interventions on improvement of quality of life in COPD patients: A meta-analysis. *Respiratory Medicine*, 121, 81-90. <https://doi.org/10.1016/j.rmed.2016.11.005>
- Cochran J, Conn VS. (2008). Meta-analysis of quality of life outcomes following diabetes self-management training. *The Diabetes Educator*, 34(5), 815-823. <https://doi.org/10.1177/0145721708323640>
- Cunningham AT, Crittendon DR, White N, Mills GD, Diaz V, LaNoue MD. (2018). The effect of diabetes self-management education on HbA1c and quality of life in African-Americans: A systematic review and meta-analysis. *BMC Health Services Research*, 18, 1-13. <https://doi.org/10.1186/s12913-018-3186-7>
- Davidson P, LaManna J, Davis J, Ojeda MM, Hyer S, Dickinson JK, ve ark. (2022). The effects of diabetes self-management education on quality of life for persons with type 1 diabetes: a systematic review of randomized controlled trials. *The Science of Diabetes Self-management and Care*, 48(2), 111-135. <https://doi.org/10.1177/26350106211070266>
- Duruk H. (2021). Kalp yetersizliği hastalarında öz-bakım gücü ile yaşam kalitesinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erzurumlu E. (2018). İnmeli hastaların öz bakım gücü ile yaşam kalitesi ve yaşam doyumu arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Esim Dudak F. (2023). Kalp yetersizliği olan hastaların semptom düzeylerinin öz bakım davranışı ve yaşam kalitesine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Gün S, Altay B. (2020). İnmeli hastalarda öz bakım ve yaşam kalitesinin değerlendirilmesi. Temel V, editor. *Research in Health Sciences*. Ankara: Duvar Kitabevi, Chapter 31, s. 497-510.
- Hodkinson A, Bower P, Grigoroglou C, Zghebi SS, Pinnock H, Kontopantelis E, ve ark. (2020). Self-management interventions to reduce healthcare use and improve quality of life among patients with asthma: Systematic review and network meta-analysis. *BMJ*, 370, m2521. <https://doi.org/10.1136/bmj.m2521>
- Işkın S. (2021). Stomalı bireylerin öz bakım gücü, öz yeterlilik ve yaşam kalitesi düzeylerinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaşıkçı M. (2017). Koroner arter hastalarında Orem'in öz bakım yetersizlik kuramına göre yapılandırılan eğitimin öz bakım gücü ve yaşam kalitesine etkisi. TUBİTAK3001, Proje No: 215S093, Erzurum.
- Koç SN. (2021). Tip 2 diabetes mellitus tanısı olan 18-65 yaş arası hastalarda insomniya varlığının yaşam kalitesi, öz bakım ve diyabet regülasyonu üzerine etkisi. Tıpta Uzmanlık Tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Tıp Fakültesi, Ankara.
- Kurbun H, Metin Akten I. (2018). Evaluating the self-care ability and quality of life in hemodialysis patients. *Turkish Nephrology, Dialysis and Transplantation Journal*, 27(3), 277-287. <https://doi.org/10.5262/tndt.2018.3229>
- Kurbun H. (2017). Hemodiyaliz hastalarında öz bakım gücü ve yaşam kalitesinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırklareli.
- Lee MC, Wu SFV, Hsieh NC, Tsai JM. (2016). Self-management programs on eGFR, depression, and quality of life among patients with chronic kidney disease: A meta-analysis. *Asian Nursing Research*, 10(4), 255-262. <https://doi.org/10.1016/j.anr.2016.04.002>
- Michael H, Thornton S, Xie M, Tian L. (2019). Exact inference on the random-effects model for meta-analyses with few studies. *Biometrics*, 75(2), 485-493. <https://doi.org/10.1111/biom.12998>
- Newham JJ, Presseau J, Heslop-Marshall K, Russell S, Ogunbayo OJ, Netts P, ve ark. (2017). Features of self-management interventions for people with chronic obstructive pulmonary disease associated with improved health-related quality of life and reduced emergency department visits: A systematic review of reviews with meta-analysis. *International Journal of Chronic Obstructive Pulmonary Disease*, 12, 1705-1720. <https://doi.org/10.2147/COPD.S13317>
- Nur Durmaz B. (2022). Kalp yetersizliği hastalarında konfor ile semptom şiddeti, öz-bakım davranışları ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi.

- Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkaraman A, Uzgör F, Dügüm Ö, Peker Ş. (2018). Kanserde sağlık okur-yazarlığının öz yeterlilik ve yaşam kalitesine etkisi. March 2018 Conference, 7. Türk Tıbbi Onkoloji Kongresi.
- Page MJ, Mckenzie JE, Bossuyt PM, Boutron I, Hoffmann TC, Mulrow CD, ve ark. (2021). The PRISMA statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372, n71. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
- Siddaway AP, Wood AM, Hedges LV. (2019). How to do a systematic review: a best practice guide for conducting and reporting narrative reviews, meta-analyses, and meta-syntheses. *Annual Review of Psychology*, 70, 747-770. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010418-102803>
- Tok Yıldız F. (2018). Koroner arter hastalarında orem'in öz bakım yetersizlik kuramı'na göre yapılandırılan eğitimin öz bakım gücü ve yaşam kalitesine etkisi. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Tu W, Xu G, Du S. (2015). Structure and content components of self- management interventions that improve health- related quality of life in people with inflammatory bowel disease: a systematic review, meta- analysis and meta- regression. *Journal of Clinical Nursing*, 24, 2695-2709. <https://doi.org/10.1111/jocn.12851>
- Wang Z, Zhang Y, Xin Y, Guo W, Zhuang L, Hu X, Gao X. (2019). Is self-management effective for improving the quality of life in adult epileptics? A systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. *European Journal of Integrative Medicine*, 29, 100926. <https://doi.org/10.1016/j.eujim.2019.100926>
- Wills OC, Probst YC. (2022). Understanding lifestyle self-management regimens that improve the life quality of people living with multiple sclerosis: A systematic review and meta-analysis. *Health and Quality of Life Outcomes*, 20, 1-28. <https://doi.org/10.1186/s12955-022-02046-1>
- Wong AKC, Bayuo J, Wong FKY, Yuen WS, Lee AYL, Chang PK, ve ark. (2022). Effects of a nurse-led telehealth self-care promotion program on the quality of life of community-dwelling older adults: Systematic review and meta-analysis. *Journal of Medical Internet Research*, 24(3), e31912. <https://doi.org/10.2196/31912>
- Xu A, Wang Y, Wu X. (2019). Effectiveness of e- health based self- management to improve cancer- related fatigue, self- efficacy and quality of life in cancer patients: Systematic review and meta- analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 75(12), 3434-3447. <https://doi.org/10.1111/jan.14197>
- Yaşar Z, Üstündağ H. (2021). Stomalı hastaların yaşam kalitesi ve öz yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 107-115. <https://doi.org/10.34087/cbusbed.813080>
- Yıldız Ç. (2016). Kronik venöz hastalığı olan bireylerin öz bakım gücü ve yaşam kalitesinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Zhang X, Haixia M, Yee LC, Wk HG, Mak YW. (2023). Effectiveness of acceptance and commitment therapy on self-care, psychological symptoms, and quality of life in patients with cardiovascular disease: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 29, 46-58. <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2023.05.007>
- Zheng M, Jin H, Shi N, Duan C, Wang D, Yu X, Li X. (2018). The relationship between health literacy and quality of life: a systematic review and meta-analysis. *Health and Quality of Life Outcomes*, 16, 1-10. <https://doi.org/10.1186/s12955-018-1031-7>